

Samantekt helstu athugasemda tuttugu lífeyrissjóða við áformaskjal fjármála- og efnahagsráðherra um lagasetningu til slita og uppgjörs á ÍL-sjóði, sbr. mál nr. 78/2023, sem birt var í samráðsgátt stjórnvalda þann 31. mars sl.

- Umfjöllun í áformaskjali um „einfalda“ ábyrgð íslenska ríkisins á skuldbindingum ÍL-sjóðs er villandi. Óháð ábyrgðarforminu ber íslenska ríkið ábyrgð á öllum skuldbindingum ÍL-sjóðs. Engin heimild stendur til þess í skilmálum skuldabréfanna eða að gildandi lögum, sem áform ráðherra fela í sér, að skuldarinn eða ábyrgðarmaðurinn, íslenska ríkið, kalli fram uppgjör á skuldbindingum sjóðsins og ábyrgðarskuldbindingum fyrir þann tíma sem skilmálar skuldabréfanna gera ráð fyrir og komi sér þannig hjá greiðslu vaxta af skuldabréfunum í framtíðinni.
- Umfjöllun í áformaskjali um óvissu um efndir ábyrgðar íslenska ríkisins á skuldabréfunum er villandi. Engin slík óvissa ríkir um efndir ábyrgðarinnar sem látið er að liggja. Við greiðslufall einstakra afborgana af skuldabréfunum myndu skuldabréfaeigendur sækja greiðslur í hendur íslenska ríkisins, sem ábyrgðarmanns, eftir atvikum að undangengnum árangurslausum fullnustuúrræðum á hendur ÍL-sjóði, rétt eins og skuldabréfin sjálf og lýsing (*prospectus*) þeirra gera ráð fyrir.
- Enginn vafi leikur á að kröfur lífeyrissjóðanna til framtíðarvaxta af skuldabréfunum teljast til *eignar* og njóta sem slíkar verndar stjórnarskrár og Mannréttindasáttmála Evrópu. Löggjöf sú sem áformuð er um slit á ÍL-sjóði með þeim afleiðingum að lífeyrissjóðirnir fengju uppgjör miðað við verðbættan höfuðstól og áfallna vexti en færu á mis við vaxtagreiðslur til lokagjalddaga skuldabréfanna fæli í sér *eignarnám* í skilningi 1. mgr. 72. gr. stjórnarskrárinnar. Hún þyrfti því að uppfylla skilyrði stjórnarskrár um m.a. *almenningsþörf*.
- Áform ráðherra um lagasetningu þjóna þeim tilgangi að losa íslenska ríkið undan því að efna skýrar og ótvíræðar fjárhagslegar skuldbindingar sínar í framtíðinni. Útilokað er að sá vandi sem ríkið stendur frammi fyrir og lýst er í áformaskjali sé þess eðlis að kröfur stjórnarskrár um almenningsþörf séu uppfylltar. Í dómaframkvæmd Hæstaréttar eða Mannréttindadómstóls Evrópu eru ekki dæmi um svo víðtæka heimild löggjafans til bótalausra eignaskerðinga af því tagi sem hér um ræðir og við sambærilegar aðstæður.
- Öfugt við það sem haldið er fram í áformaskjali er ekki nokkrum vafa undirorpið að fyrirhuguð lagasetning er til þess fallin að valda skuldabréfaeigendum *tjóni*. Verðmæti skuldabréfanna ræðst af núvirtu greiðsluflæði þeirra til lokagjalddaga. Ef skorið er af greiðsluflæðinu, líkt og áform ráðherra gera ráð fyrir, með því að höfuðstóll skuldabréfanna ásamt áföllnum vöxtum og verðbótum á ákveðnum degi er greiddur en annað ekki, lækkar verðmæti bréfanna. Það blasir við.
- Skráð markaðsverð skuldabréfanna í dag gefur ranga mynd af eiginlegu verðmæti þeirra. Þar sem ÍL-sjóður nýtur ótakmarkaðrar ríkisábyrgðar, þ.m.t. á greiðslur af skuldabréfunum allt til lokagjalddaga, væri við núvirðingu rökrétt að styðjast við ávöxtunarkröfu á verðtryggðar skuldir íslenska ríkisins með áþekkan líftíma fremur en núverandi ávöxtunarkröfu á skuldabréfin. Þótt ávöxtunarkrafa á skuldabréfin hafi hækkað við villandi yfirlýsingar ráðherra í tengslum við slit ÍL-sjóðs væri ótækt að íslenska ríkið nyti góðs af því við uppgjör bréfanna
- Engu breytir í þessu samhengi þótt verðbættur höfuðstóll skuldabréfanna ásamt vöxtum á uppgjörstigi sé gerður upp með afhendingu eigna sem eftir atvikum kunna að skila viðtakendunum ávöxtun í framtíðinni. Hér skiptir öllu máli að verðmæti eignanna sem afhentar eru sé jafnt verðmæti skuldabréfanna á þeim degi sem uppgjör á sér stað. Áform ráðherra gera ekki ráð fyrir því. Sú þversögn sem felst í áformaskjali að löggjöf um slit ÍL-sjóðs muni spara íslenska ríkinu hundruð

milljarða króna í uppgjöri við kröfuhafa án þess að kröfuhafarnir verði sjálfir fyrir nokkru tjóni er sláandi.

- Engin slík óvissa ríkir um uppgjör skuldbindinga ÍL-sjóðs að ástæða sé til að bregðast við með þeim hætti sem ráðgert er í áformaskjali. Ekkert tilefni er heldur til að ætla að uppgjör, sem að óbreyttu teygir sig yfir langt tímabil, raski stöðugleika á fjármálamarkaði, hvað þá að „óreiðuástand“ kunni að skapast líkt og látið er að liggja. Á hinn bóginn er full ástæða til að ætla að fyrirhuguð löggjöf um slit ÍL-sjóðs kynni að hafa einmitt þessi óæskilegu áhrif; með öðrum orðum að einhliða gjaldfelling skulda ÍL-sjóðs í krafti lagasetningarvalds myndi raska jafnvægi á fjármálamarkaði, skapa þar óvissu og jafnvel óreiðuástand.
- Þá eru áform ráðherra, sem fela í sér ákvörðun um að beita lagasetningarvaldi gagnert í því skyni að sniðganga fjárhagslegar samningsskuldbindingar ríkisins gagnvart lífeyrissjóðum og öðrum fjárfestum í andstöðu við stjórnarskrá og Mannréttindasáttmála Evrópu, eru til þess fallin að kasta rýrð á orðspor og trúverðugleika íslenska ríkisins á fjármálamarkaði.